

Verslag n.a.v. vijfde (laatste) consultatiefase (7 mei t/m 11 augustus 2019)

Algemene feedback

1. Achtergrond

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij, Mens & Natuur en Bewegen & Sport. Deze bouwstenen vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen.

De ontwikkelteams werkten in ontwikkelsessies per leergebied aan 1) een visie, 2) grote opdrachten 3) bouwstenen van kennis en vaardigheden voor het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs en 4) aanbevelingen voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Na elke ontwikkelsessie volgde een consultatieperiode waarin de ontwikkelteams inbreng verzamelen op hun (tussen)producten. In het consultatieverslag beschrijft het ontwikkelteam de keuzes die zij hebben gemaakt bij het verwerken van deze inbreng. U kunt alle tussenproducten en consultatieverslagen tot nu toe vinden op onze website: <https://curriculum.nu/tussenproducten-en-feedback/>.

Dit consultatieverslag beschrijft het verloop van de vijfde en laatste consultatieperiode (7 mei t/m 11 augustus 2019)

In deze vijfde ronde is de mogelijkheid geboden om algemene, leergebiedoverstijgende feedback in te dienen, náást de mogelijkheid om te reageren op specifieke consultatievragen per leergebied. Dit verslag behelst deze algemene feedback. Meer informatie over de aanpak van het gehele consultatieproces leest u in de bijlage bij dit document.

2. Samenvatting ontvangen algemene feedback

Voor de algemene feedback zijn er, anders dan bij de leergebieden, géén consultatievragen gesteld. In plaats daarvan was er in de feedbacktool een algemene, open ruimte om een reactie achter te laten van maximaal duizend tekens.

We willen alle feedbackgevers van harte bedanken voor hun reactie. Mede aan de hand van hun respons zijn er aanpassingen doorgevoerd in de aanpak en werkwijze tijdens de laatste werksessies van de ontwikkelteams. Ook zijn in de eindopbrengsten, met name in het begeleidende advies, zaken toegevoegd en/of aangepast naar aanleiding van de ontvangen algemene feedback.

In totaal zijn er 100 algemene reacties ingediend via de online feedbacktool in de vijfde feedbackronde. Daarnaast zijn er ca. 13 losse mails en brieven ontvangen, sommige pas ná sluiting van de consultatiefase¹ Deze losse mails en brieven zijn níet meegenomen in de statistieken hieronder. De inhoud daarvan is wel benut bij het opstellen van het advies van de Coördinatiegroep en waar relevant meegegeven aan de ontwikkelteams die het aangaat.

¹ D.w.z. ná 12 augustus 2019

Aantal inzendingen

De meerderheid (55%) van de algemene feedback in de feedbacktool betreft individuele reacties; een kleiner deel (30%) is ingezonden namens een organisatie of netwerk, of door een groepje personen (15%).

TOTAAL aantal inzendingen	# inzendingen namens organisatie/netwerk	# inzendingen namens 'anders dan organisatie/netwerk'
100	30	70 (waarvan 55 individuele reacties)

Achtergrond van de afzenders

In de feedbacktool werd tevens gevraagd om aan te geven namens welk type organisatie feedback werd gegeven, en/of aan te geven wat de achtergrond is van de persoon die de feedback instuurt. In onderstaande tabel is aangegeven (in kolom 1 en 2) hoeveel algemene feedback is ontvangen van verschillende typen organisaties; ook is aangegeven welk type personen algemene feedback heeft ingestuurd (kolom 3 en 4).

Wat opvalt is dat er relatief veel algemene feedback uit het primair onderwijs (scholen en leraren PO) en van ouders is ontvangen. Leerlingen hebben weliswaar niet gereageerd via de feedbacktool, zij hebben wel in groten getale aan de peiling van het LAKS deelgenomen.

Type organisatie	Aantal inzenders	Type persoon	Aantal inzenders
School primair onderwijs	6	Leraar voorgezet onderwijs	11
School voortgezet onderwijs	1	Leraar primair onderwijs	26
Onderwijsorganisaties PO-VO (o.a. vakverenigingen en netwerken)	7	Schoolleider	3
Bedrijfsleven	2	Anders	6
Anders	6	Ouder	15
Maatschappelijke organisatie	8	Docent of andere professional uit het Hoger Beroepsonderwijs	2
TOTAAL	30	Docent of andere professional uit het Middelbaar Beroepsonderwijs	3
		Student	1
		Professional uit het bedrijfsleven	2
		Professional uit een maatschappelijke organisatie	1
		TOTAAL	70

Bij enkele algemene feedback-inzendingen hebben meerdere personen bijgedragen aan het opstellen daarvan. Zo heeft een feedbackgever een online petitie gestart over

levensbeschouwing in het onderwijs, en het aantal ondertekenaars van deze petitie (1721²) opgegeven.

Inhoud van de algemene feedback op hoofdlijnen

Ook in de leergebiedspecifieke feedback (met name bij Bewegen & Sport, Nederlands, Mens & Natuur en Rekenen & Wiskunde) is bij verschillende inzendingen meer algemene, leergebiedoverstijgende feedback ingediend. Dergelijke feedback was met name gericht op nut en noodzaak, de vorm en het (ontwikkel)proces van curriculum.nu.

Sommige algemene feedback is (zeer) beknopt en betreft slechts één onderwerp: andere reacties zijn omvangrijker en bestrijken meerdere onderwerpen.

De ontvangen algemene feedback is geanalyseerd en geclusterd in de volgende categorieën:

	Categorieën algemene feedback	Aantal keren genoemd in algemene feedback	Vooral genoemd door
1	Complimenten	6	divers
2	Feedback over nut en noodzaak van de curriculumherziening	30	Leraren PO, VO en schoolleiders
3	feedback over de werkwijze en aanpak van de curriculumherziening	20	Leraren PO, scholen PO
4	feedback over de inhoud van de conceptvoorstellen	64	divers
5	feedback over de vorm van de conceptvoorstellen	24	leraren PO
6	suggesties voor de vervolgfase (implementatie)	9	maatschappelijke organisaties
7	suggesties over aanpalende onderwerpen	24	divers
	TOTAAL	177	

Inhoud van de algemene feedback in meer detail

Complimenten

Complimenten waren er met name voor de met curriculum.nu beoogde veranderingen en het vele en goede werk dat door de ontwikkelteams is verzet.

Nut en noodzaak van de curriculumherziening

Een aantal feedbackgevers (vooral leraren PO) gaf aan dat de curriculumherziening wat hen betreft direct moet stoppen. Deels dezelfde, maar ook andere feedbackgevers geven aan dat er geen draagvlak is; en dat leraren niet op een herziening van het curriculum zitten te wachten. Diverse respondenten (o.a. ouders) citeren (delen van) een column van Aleid Truijens in de Volkskrant in hun feedback, waarmee zij aangeven het nut van de herziening niet in te zien en te vrezen dat het resultaat het onderwijs niet verbeteren zal. Enkele feedbackgevers (leraren VO en PO) geven aan dat curriculum.nu niet voldoet aan de aanbevelingen van de commissie Dijsselbloem.

² 1721 ondertekenaars ten tijde van het indienen van de feedback. Inmiddels hebben 1985 (stand d.d. 23-9-2019) mensen de petitie ondertekend.

Ook bij enkele leergebieden (met name Bewegen & Sport, Rekenen & Wiskunde) is soortgelijke feedback over nut en noodzaak ingediend.

Werkwijze en aanpak van de curriculumherziening

Verschillende feedbackgevers geven aan dat het traject te veel geld kost, en dat scholen of leraren goed zelf in staat zijn hun curriculum te herzien.

Diverse inzenders geven aan dat leraren of experts onvoldoende worden betrokken en gehoord in het ontwikkelproces en dat feedback niet serieus wordt genomen.

Enkele inzenders geven aan dat de sluitingstermijn voor de feedback (12 augustus) te krap is, en niet in de vakantieperiode moet vallen.

Enkele feedbackgevers stellen dat de kinderrechten worden geschonden omdat kinderen niet zijn betrokken bij de curriculumherziening.

Feedback over de inhoud van de conceptvoorstellen

Enkele inzenders geven aan dat sommige voorstellen inhoudelijk te sturend zijn, en een (links georiënteerde) ideologische stellingname impliceren. Diverse andere feedbackgevers geven aan dat de voorstellen als te sturend, en niet passend vanuit een Bijbelse visie worden ervaren. Een van deze inzendingen verwijst naar een online petitie³ inmiddels door 1985⁴ mensen ondertekend, die oproept om het onderwijs geschikt te houden voor leerlingen van alle levensbeschouwingen, met name op punten als seksuele voorlichting, LHBT+, gender en andere thema's waarover zeer verschillend wordt gedacht in de samenleving.

De balans tussen persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie roept de meeste feedback op. De meningen zijn hierover verdeeld: een flink aantal (onder andere verschillende gezondheidsorganisaties⁵) geeft aan dat er juist méér aandacht voor persoonsvorming en sociaal-emotionele ontwikkeling moet zijn, een even groot aantal andere inzenders (o.a. ouders) pleiten juist voor meer nadruk op kennis en kwalificatie dan op socialisatie en persoonsvorming.

Verschillende feedbackgevers (o.a. uit het bedrijfsleven) geven aan dat de voorstellen te weinig gericht zijn op de praktijk (door een inzender "manuele intelligentie" genoemd), en te veel gericht zijn op HAVO/VWO (i.p.v. vmbo).

Verder zijn er veel inzendingen die oproepen om meer aandacht te besteden aan één specifiek inhoudelijk thema, vaak afkomstig van maatschappelijke organisaties die zich voor dat specifieke onderwerp beijveren. Het gaat dan onder andere om oproepen om meer aandacht te besteden aan de integratie van loopbaanoriëntatie in de leergebieden, meer aandacht voor wetenschap en techniek, verkeer(sveiligheid), agrarisch en mobiel erfgoed, de EU het Caribisch deel van het Koninkrijk, vrij meningsuiting, diversiteit, inclusie en dekolonisatie, filosofische vaardigheden, stages, de kleuter/jonge kind-fase, en kennisoverdracht.

Enkele inzenders vragen om meer aandacht voor rekenen en taal in het curriculum, in het bijzonder het voorkomen dat leerlingen laaggeletterd van het PO af komen.

³ <https://www.citizengo.org/nl/ed/172817-petitie-houd-onderwijs-geschikt-voor-leerlingen-van-alle-levensbeschouwingen>

⁴ D.d. 23 september 2019

⁵ De samenwerkende gezondheidsfondsen hebben in een ingezonden brief een pleidooi gehouden om sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in te bedden in curriculum

Enkele andere inzenders vragen om meer aandacht voor de aansluiting met het MBO respectievelijk het praktijkonderwijs.

Een inzender tot slot geeft aan dat de bredere context van het curriculum (zoals het doel van onderwijs en de visie op school en ontwikkeling) onvoldoende wordt geadresseerd in de voorstellen.

Enkele inzenders komen met een suggestie die gericht is op een specifiek leergebied, zoals de mogelijkheden van 3D-printing. Dergelijke voorstellen zijn doorgeleid naar het desbetreffende ontwikkelteam (in dit geval Digitale Geletterdheid).

Feedback over de vorm van de conceptvoorstellen

Een aanzienlijk aantal inzenders (vooral leraren PO) geeft aan dat de teksten veel te omvangrijk zijn en het haast ondoenlijk is alles te lezen en te becommentariëren. Een deel van deze inzenders geeft daarnaast aan dat de gebruikte terminologie vaag is en vraagt om concretere formuleringen. Dergelijke feedback is ook bij de leergebied-specifieke consultaties ingediend.

Eén inzender suggereert een andere indeling van de leergebieden (analoog aan de Sustainable Development Goals) te hanteren.

Suggesties voor de vervolgfase (implementatie)

Enkele feedbackgevers geven aan dat voor de implementatie van deze voorstellen méér nodig is; meer geld en tijd, maar ook gerichte bijscholing van leraren. Dergelijke feedback is ook bij de leergebied-specifieke consultaties ingediend.

Een inzender vraagt om de bouwstenen voor de bovenbouw VO verder uit te werken, een ander om aandacht te (blijven) besteden aan de wisselwerking tussen scholen en het vervolgonderwijs en bedrijfsleven.

Het platform TL geeft o.a. aan dat zij voorrang willen geven aan de introductie van de Nieuwe Leerweg, boven de introductie van het nieuwe curriculum.

Tot slot doen enkele inzenders een concreet voorstel om bij te dragen aan de vervolgfase, bijvoorbeeld als pilotorganisatie.

Suggesties over aanpalende onderwerpen

In de feedback worden ook regelmatig suggesties gedaan die niet direct op de curriculumherziening van toepassing zijn.

Verschillende inzenders vragen om de werkdruk in het onderwijs te verlagen. Ook wensen verschillende feedbackgevers meer keuzevrijheid voor leerlingen te introduceren; bijvoorbeeld om op verschillende niveaus verschillende vakken te kunnen volgen, maar ook om meer actief mee te mogen bepalen wat voor onderwijs zij krijgen.

Twee feedbackgevers geven aan dat de opdracht van curriculum.nu te beperkt is, en dat het *hoe* belangrijker is dan het *wat* om tot beter onderwijs te komen.

Enkele feedbackgevers vragen een betere beloning voor leerkrachten, óók voor invalleerkrachten. Eén inzender roept op tot kleinere klassen, een ander om de basisschool tot 16 jaar te verlengen, een ander tot het afschaffen van het recht op religieus onderwijs.

3. Aanpassingen als gevolg van de ontvangen algemene feedback

Enkele inzendingen bevatten een expliciete vraag, onduidelijkheid of concreet voorstel aan Curriculum.nu, bijvoorbeeld over het ontbreken van Grieks en Latijn in de voorstellen. In dergelijke gevallen is er rechtstreeks per mail gereageerd naar de afzender, of is het voorstel doorgeleid naar het ontwikkelteam dat daar inhoudelijk het best op aansluit.

Feedback over nut en noodzaak en de werkwijze van de curriculumherziening is deels voor kennisgeving aangenomen. In deze slotfase was het immers niet meer mogelijk om de doelen of de werkwijze van het traject drastisch te wijzigen. Wel wordt onder andere in het begeleidende advies van de Coördinatiegroep nadrukkelijk ingegaan op de aanleiding voor en doelen van de curriculumherziening en de motivatie voor de gekozen werkwijze, zoals 'teacher in the lead'. Daarnaast is diverse inbreng benut bij het uitwerken van het begeleidend advies van de Coördinatiegroep.

Algemene feedback over de inhoud van de conceptvoorstellen was in enkele gevallen gericht op een specifiek leergebied, en is in die gevallen doorgeleid naar het desbetreffende ontwikkelteam. Sommige feedback op de inhoud van de voorstellen was strijdig met elkaar; zo gaf een aantal inzenders aan, graag meer aandacht voor persoonsvorming te willen zien, terwijl andere afzenders juist meer aandacht voor kwalificatie en kennis wensen. In het begeleidend advies van de Coördinatiegroep wordt toegelicht waarom en hoe bepaalde keuzes zijn gemaakt, onder andere over de wijze waarop respectievelijk praktijk/vaardigheden, inhoud/kennis, en persoonsvorming een plek hebben gekregen in de voorstellen.

De feedback dat sommige voorstellen als ideologische stellingname en/of te sturend worden gezien, in het bijzonder vanuit een Bijbelse visie, heeft onder andere geleid tot een gesprek met enkele (koepel)organisaties uit het gereformeerde onderwijs. Ook de leergebieden burgerschap, Mens & Natuur en Mens & Maatschappij hebben feedback ontvangen over levensbeschouwelijke aspecten. In de consultatieverslagen van deze leergebieden wordt daar nader op in gegaan.

Feedback over de vorm van de conceptvoorstellen, zoals redactie, het wegnemen van dubbelingen en wollig en niet-concreet taalgebruik in de tussenproducten, zijn zo goed mogelijk geadresseerd tijdens de werksessies in de periode juni t/m september.

Tot slot was er feedback gericht op zaken die buiten de scope en de opdracht van curriculum.nu vallen. Deze feedback wordt nu niet verder verwerkt, maar zal onder de aandacht worden gebracht van het Ministerie van OCW en de partijen die straks betrokken zijn bij het vervolg en de implementatie van de voorstellen.

BIJLAGE 1: TOELICHTING CONSULTATIEPROCES

Doel en werkwijze van het consultatieproces

Vanaf de start van Curriculum.nu is het uitgangspunt geweest dat op vaste momenten in het ontwikkelproces, de zogenaamde consultatierondes, feedback kon worden gegeven op de tussenproducten van de ontwikkelteams. Het doel van dit consultatieproces was meerledig:

- transparantie over de werkwijze;
- ruime gelegenheid om actief bij te dragen voor eenieder die dat wil en kan;
- voeden van de ontwikkelteams met ideeën, inzichten en commentaar uit de onderwijspraktijk, de wetenschap en de samenleving.

Er hebben vijf consultatierondes plaatsgevonden waarin mensen en organisaties gevraagd en ongevraagd hebben gereageerd op de tussenproducten en concrete consultatievragen van de negen ontwikkelteams. Hiervoor is een online feedbacktool ontwikkeld, die is gebruikt tijdens ronde twee tot en met vijf. Bij de vierde en vijfde consultatieronde zijn er, naast de online feedback, ook bijeenkomsten georganiseerd waar de ontwikkelteams over hun tussenproducten in gesprek zijn gegaan met belangstellenden (vooral leraren, maar ook experts, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en andere geïnteresseerden). Gedurende het gehele proces hebben andere partijen eigen bijeenkomsten en peilingen georganiseerd. Ook deze feedback is waar mogelijk benut.

In elke consultatieronde zijn steeds dezelfde stappen gehanteerd door de ontwikkelteams om (doorgaans in ca. vier tot zes weken na sluiting van de feedbackronde) de ontvangen feedback te analyseren en verwerken. De stappen werden ondersteund door de online feedbacktool en behelzen:

1. Analysefase: Enkele leden van elk ontwikkelteam bepalen gezamenlijk in een werksessie welke thema's uit de ontvangen feedback naar voren komen (denk aan thema's als meertaligheid, of samenhang binnen het leergebied). In een volgende werksessie worden rode lijnen (stellingen die de inbreng van meerdere feedbackgevers verwoorden, zoals denk aan 'elementen in bouwsteen X zijn te ambitieus voor het PO') uit de thema's gedestilleerd.
2. Waarderingsfase: Vervolgens geeft elke lid van het ontwikkelteam een individueel oordeel of een rode lijn wel of niet verwerkt moet worden in het tussenproduct en waarom. Daarna wordt in een gezamenlijke werksessie door het gehele ontwikkelteam bepaald welke rode lijnen wel en niet te verwerken.
3. Editfase: De ontwikkelteams bepalen in een werksessie gezamenlijk welke aanpassingen zij op basis van de feedback aanbrenge in hun (tussen)producten. Na afloop van elke consultatieronde licht elk ontwikkelteam in een consultatieverslag toe welke feedback zij hebben ontvangen en wat zij daarmee hebben gedaan⁶. Dit verslag, evenals de ontvangen feedback, wordt openbaar gemaakt via www.curriculum.nu.

Opbrengsten van het consultatieproces

Naast de online feedback en de consultatiebijeenkomsten is op diverse andere manieren feedback ontvangen gedurende het gehele ontwikkelproces. In tabel 1 worden deze verschillende bronnen van feedback en het bereik daarvan kort samengevat.

⁶ De consultatieverslagen zijn openbaar en in te zien via www.curriculum.nu

	Bronnen van feedback	Toelichting	Aantal betrokkenen
A	Online feedback in ronde 1 t/m 5	2711 feedback inzendingen	De 2711 afzenders hebben nog vele andere personen betrokken bij het opstellen van de feedback. Het aantal betrokkenen varieerde van ca. 2100 (ronde 4) tot ca. 8200 (ronde 5)
B	Consultatiebijeenkomsten georganiseerd door Curriculum.nu in ronde 4 en 5	vijf grote bijeenkomsten met deelsessies per leergebied	514 deelnemers kwamen naar de bijeenkomsten op 16, 23 januari, 22, 29 mei en 5 juni 2019
C	Bijdragen aan bijeenkomsten georganiseerd door andere partijen door curriculum.nu (doorlopend)	602 bijeenkomsten Plus 167 bijeenkomsten van ontwikkelscholen	onbekend
D	schriftelijke feedback van en gesprekken met vakexperts in ronde 3 en 5	Twee rondes schriftelijke feedback van en twee rondes gesprekken	40 vakinhoudelijke experts
E	Peilingen gehouden door andere partijen onder eigen achterban (doorlopend)	11 peilingen, o.a. van LAKS, Ouders&Onderwijs, KVLO, LKCA	5392 deelnemers

Tabel 1. Bronnen van feedback, toelichting en bereik

Online feedback in ronde 1 t/m 5

In tabel 2 is het aantal inzendingen online feedback per leergebied per feedbackronde weergegeven.

Leergebied	RONDE 1	RONDE 2	RONDE 3	RONDE 4	RONDE 5	TOTAAL
Bewegen & Sport	42	53	47	24	61	227
Burgerschap	105	89	82	41	105	422
Digitale Geletterdheid	64	51	47	21	56	239
Engels MVT	52	50	53	29	107	291
Kunst & Cultuur	78	49	71	34	41	273
Mens & Maatschappij	71	0	62	0	83	216
Mens & Natuur	94	78	64	0	90	326
Nederlands	75	64	79	31	70	319
Rekenen & Wiskunde	51	52	51	65	79	298
ALGEMENE FEEDBACK	0	0	0	0	100	100
TOTAAL	632	486	556	245	792	2711⁷

Tabel 2: aantal inzendingen in feedbacktool per ronde, per leergebied en in totaal

⁷ Er zijn ook enkele brieven en e-mails met feedback ontvangen die niet (tijdig voor sluiting van de reactietermijn) via de feedbacktool zijn ingediend. In totaal gaat het om ca. 15-20 losse inzendingen. Deze inzendingen zijn in de hiernavolgende statistieken NIET opgenomen, ook omdat veel van de relevante gegevens (zoals het aantal en type personen dat aan de inzending heeft bijgedragen) bij dergelijke e-mails niet werden aangegeven.

Wat opvalt is de grote diversiteit in het type organisaties dat feedback heeft ingestuurd: er waren o.a. 435 inzendingen van scholen, 260 van lerarenorganisaties (zoals vakverenigingen), 190 van maatschappelijke organisaties, en 165 van instellingen voor vervolgonderwijs (waaronder ook lerarenopleidingen).

De inzenders van de feedback hebben bovendien heel veel mensen betrokken bij het opstellen van de feedback⁸.

	RONDE 1	RONDE 2	RONDE 3	RONDE 4	RONDE 5
Aantal inzendingen	632	486	556	245	792
Aantal personen die hebben bijgedragen aan inzendingen (afgerond)	7600	6400	6200	2100	8200

Tabel 3: aantal inzendingen per ronde en aantal personen dat aan inzendingen heeft bijgedragen

Ook hier is sprake van een grote diversiteit:

- ca. 8500 leerlingen PO en VO, vooral via LAKS-peilingen en ontwikkelscholen benaderd;
- ca. 5500 leraren VO;
- ca. 2600 professionals uit MBO, HBO en WO;
- ca. 2900 leraren PO;
- ca. 2300 professionals uit een maatschappelijke organisatie;
- ca. 1750 ouders;
- ca. 1400 lerarenopleiders;
- ca. 750 personen uit het bedrijfsleven;
- Een relatief grote groep valt onder de categorie "anders", waar bijv. ook ruim 1700 ondertekenaars van een petitie over levensbeschouwing in het onderwijs.

De meeste feedback was positief-kritisch van toon en richtte zich op de inhoud van de tussenproducten. Negatieve reacties gingen met name over nut en noodzaak van de curriculumherziening en over het proces, in het bijzonder de vraag of er voldoende bekendheid en draagvlak onder leraren is. De inhoud van de feedback is in te zien op <https://consultatie.curriculum.nu/antwoorden/>. De wijze waarop deze feedback is verwerkt, is beschreven in de consultatieverslagen.

Consultatiebijeenkomsten

In ronde 4 en 5 zijn er voor en door elk ontwikkelteam consultatiebijeenkomsten georganiseerd om de (tussen)producten te bespreken met een brede groep betrokkenen. Het doel van deze consultatiebijeenkomsten was om:

- Feedbackgevers de gelegenheid te bieden om rechtstreeks in dialoog te gaan met de ontwikkelteams, maar ook met elkaar;
- Ook onderwerpen en werkvormen aan bod te laten komen, die zich minder goed leenden voor de online feedbacktool.

Een overzicht van bijeenkomsten en het aantal deelnemers is opgenomen in tabel 4.

⁸ De hier genoemde aantallen zijn gebaseerd op zelfrapportage door de inzenders. Vaak hebben dezelfde personen bijgedragen in meerdere rondes en/of aan meerdere leergebieden. De bijdragen per ronde kunnen daarom niet zondermeer bij elkaar worden opgeteld, omdat daarmee dubbelstellingen zouden ontstaan. Het precieze aantal individuen dat heeft bijgedragen aan de feedback is derhalve niet met zekerheid te bepalen.

De waardering van de deelnemers voor deze sessie was hoog⁹, bleek uit evaluatie achteraf. Met name was er waardering voor de gelegenheid om ook de inbreng van andere deelnemers te horen, en de openheid en belangstelling van de ontwikkelteamleden voor de input en de feedbackgevers.

leergebied	16 januari 2019	23 januari 2019	22 mei 2019 voor leraren PO/VO	29 mei 2019	5 juni 2019	TOTAAL
Bewegen & Sport	4	3	0	8	27	42
Burgerschap	18	17	12	5	9	61
Digitale Geletterdheid	10	4	6	6	6	32
Engels/MVT	7	17	14	9	9	56
Kunst & Cultuur	13	10	3	7	13	46
Mens & Maatschappij	14	12	7	6	2	41
Mens & Natuur	11	16	4	11	10	52
Nederlands	9	16	9	19	20	73
Rekenen & Wiskunde	3	14	11	8	8	44
Leergebiedoverstijgende deelnemers	19	31	0	7	10	67
TOTAAL	108	140	66	86	114	514

Tabel 4: aantal deelnemers per leergebied bij de door Curriculum.nu georganiseerde consultatiebijeenkomsten

Door andere partijen georganiseerde bijeenkomsten

Naast de 'eigen' consultatiebijeenkomsten verzorgden de leden van de ontwikkelteams en ondersteuners van Curriculum.nu regelmatig bijdragen (in de vorm van workshops, presentaties, e.d.) tijdens bijeenkomsten die door andere partners werden georganiseerd.

Gedurende het traject is aan zeker 602 van deze externe bijeenkomsten bijgedragen. Dat betreft zowel grote bijeenkomsten, zoals de congressen van de VO-raad en de AVS, als vele kleinere bijeenkomsten zoals studiedagen verspreid over het land die worden georganiseerd door schoolbesturen, (vak)verenigingen, meesterschapsteams, netwerkorganisaties e.d. In tabel 5 is het aantal bijeenkomsten per ontwikkelronde per leergebied opgenomen. NB: Het aantal deelnemers aan elk van deze bijeenkomsten is niet geregistreerd en dus ook niet opgenomen. Het aantal deelnemers aan dergelijke bijeenkomsten is niet geregistreerd, maar het gaat om duizenden personen.

leergebied	Ronde 1	Ronde 2	Ronde 3	Ronde 4	Ronde 5	TOTAAL
Bewegen & Sport	11	10	13	13	8	55
Burgerschap	13	15	19	4	2	53
Digitale Geletterdheid	6	13	7	8	4	38
Engels/MVT	18	18	22	3	4	65
Kunst & Cultuur	20	19	17	12	9	77
Mens & Maatschappij	7	7	8	4	4	30

Mens & Natuur	16	10	10	7	8	51
Nederlands	18	18	15	12	15	78
Rekenen & wiskunde	8	12	5	13	8	46
Leergebied-overstijgend	15	25	19	29	21	109
Totaal per fase	132	147	135	105	83	602

Tabel 5: aantal door externe partijen georganiseerde bijeenkomsten per leergebied, per ronde

Daarnaast hebben er 167 bijeenkomsten op ontwikkelscholen plaatsgevonden.